

Motion till riksdagen

1988/89:Ub214

av Carl Bildt m. fl. (m)

Tidigarelagd skolstart

Skolan i andra länder

Sexåringar visar ett spontant intresse för att lära. I merparten av de länder som finns med i UNESCO-statistiken har man tagit till vara detta intresse genom att skolstarten sker vid sex års ålder eller tidigare. Sverige och övriga nordiska länder har en, internationellt sett, sen skolstart.

Ytterligare en olikhet framträder vid en internationell jämförelse. Elever och föräldrar har i flertalet med Sverige jämförbara länder en betydligt större möjlighet att själva välja skola.

Skolstart vid sex års ålder

Vi föreslår att skolstarten i Sverige sänks till sex års ålder.

Skolans och förskolans främsta uppgift är, enligt vår mening, att stödja föräldrarna i deras strävan att ge barnen en god start i livet för att därmed ge dem en stabil grund för en fortsatt bra utveckling. Den tidiga utvecklingen av språk och begrepp har en avgörande betydelse för barnens framtid.

I dag deltar så gott som samtliga sexåringar i den allmänna förskolan. En mycket stor del av femåringarna deltar också i någon form av förskoleverksamhet.

Det finns emellertid inga skäl att tro att svenska barn skulle ha svårare att klara en lika tidig skolstart som barn i andra länder. Detta kommer att bli än tydligare när arbetet med den europeiska integrationen fortskrider.

En tidigare skolstart leder till en högre kvalitet i de ungas utveckling när det gäller kunskaper, personlighet och social mognad. Genom ett individuellt studieprogram kan varje barn få stöd i sin utveckling, vilket är till gagn för den enskilde eleven såväl på tidigare som på senare skolstadier.

Ett ofta anfört argument mot en tidigare skolstart är att man därigenom tar ifrån barnen ett år av lek och mognad utan skolmässig styrning. Argumentet är okunnigt och hänsynslöst. *Okunnigt*, därför att det utgår från att en tidigare skolstart innebär att barnens skall tvingas utföra uppgifter som de inte är mogna för. *Hänsynslöst*, därför att det vill beröva barnen de utvecklingsmöjligheter som skapas i en individuellt strukturerad inlärnings- eller träningsituation.

Det är tvärtom, enligt vår mening, viktigt att ta tillvara den tid i barnens utveckling då de är särskilt receptiva och motiverade för att med en lämpligt strukturerad pedagogik lära sig läsa, skriva och räkna. En tidigare skolstart ger fler elever mera kunskaper.

Barn mognar olika fort. Barns mognad är inte ett entydigt begrepp relaterat till en viss ålder. En del barn är verbalt utvecklade eller har tidig läsmognad. Andra har tidigt utvecklad förmåga att förstå rumsliga begrepp eller matematik. Utvecklingen av motoriken kan fortgå i sin egen takt etc. Därtill sker utvecklingen med varierande hastighet. En elev kan utvecklas snabbt när det gäller förståelse av matematiska begrepp men behöver kanske mer tid för att utveckla den verbala förmågan.

En tidigarelagd skolstart bör därför förenas med möjlighet till flexibilitet. Föräldrarna bör ha rätt att uppskjuta skolstarten för sitt barn, om detta passar barnet bättre.

Årskurslöst lågstadium

Många skolproblem grundläggs redan i lågstadieåldern. En orsak är att en del elever aldrig hinner befästa sina kunskaper i ett moment innan det blir dags för nästa. Elevernas olika utvecklingstakt medför bl.a. att inläring av olika moment tar olika lång tid. Följden blir att många elever misslyckas, eftersom de inte får arbeta i sin egen takt. Detta kan i sin tur leda till ytterligare misslyckanden som i senare skolstadier kan leda till skolleda och även utslagning.

I dagens skola är receptet att stödja eleverna genom olika former av stödinsatser. Nära hälften av alla elever anses i dag vara i behov av någon form av särskilt stöd.

Skolan bör, enligt vår mening, ha en annan organisation som ger möjlighet till en individuellt avpassad studietakt. Lågstadiet bör vara årskurslöst och flexibelt. Liksom i dag kommer flertalet elever att behöva tre år i lågstadiet. Andra kan emellertid behöva fyra år för att inhämta motsvarande färdigheter. Ett mindre antal elever kan passera genom lågstadiet på kortare tid än tre år.

I ett årskurslöst, flexibelt lågstadium skall lärarna ges bättre möjligheter att anpassa undervisningen till varje barns utveckling. Under lågstadietiden skall alla elever få en tillräckligt god grund för att kunna följa och klara av undervisningen på mellanstadiet.

Att barn får utvecklas i egen takt och får tillräckligt med tid att öva och befästa färdigheter och kunskaper ger – förutom en bättre inläring – också en större trygghet och självkänsla. Detta är viktigt för barnens utveckling till harmoniska och trygga vuxna.

Sänkningen av åldern för skolstart skall inte innebära en generell förlängning av den sammanlagda skoltiden.

Frihet att välja skola

Frihet att välja tidpunkt för skolstart bör kombineras med en möjlighet att också välja vilken skola barnet skall gå i. I enlighet med vad vi föreslår i vår partimotion rörande utbildningspolitiken bör denna rätt avse val av såväl skola inom det offentliga skolsystemet som fristående skola.

För att denna möjlighet skall bli reell krävs ett nytt bidragssystem för skolan. Vi föreslår att sådant införs. Bidraget konstrueras så att det följer eleven till den skola denne väljer att gå i. För skolor i glesbygd skall finnas ett grundbelopp som garanterar att de kan vara kvar.

Det av oss föreslagna bidragssystemet skall kombineras med en radikal avreglering av skolan. Dagens regelflora medger inte de lokala lösningar som kan främja en utbildning som ger alla elever goda kunskaper och färdigheter. Regelsystemet motverkar också kreativiteten genom att mycket skall följa centrala direktiv. Möjligheten att ens söka alternativa lösningar försvinner till slut.

Kompletterande utbildning

Den flexibla skolstarten, den ökade valfriheten samt olikheter i studieförmåga kan leda till att eleverna har mer varierande kunskaper när de lämnar grundskolan än vad som är fallet i dag. Därför bör eleverna ges möjlighet att välja ett kompletterande studieår efter grundskolan om de så önskar. Den extra studietiden skall användas för komplettering som grund för fortsatt utbildning. Våra förslag angående det extra studieåret utvecklas närmare i vår partimotion om utbildningspolitiken.

Fortbildning

Ett nytt innehåll i och en ny organisation av arbetet på lågstadiet kräver fortbildning av både förskollärare och grundskollärare. Det är viktigt att ta tillvara förskollärarnas kompetens för att göra övergången från förskolan till lågstadiet smidig.

Målen för skolan

En tidigare skolstart kräver en översyn av lågstadiets kursplaner och metoder. Vi har i vår partimotion rörande utbildningspolitiken angivit vilka utgångspunkter som bör gälla vid en översyn av målen för skolan. Enligt vår mening har förväntningarna på vad skolan skall engageras i nu blivit så omfattande att huvuduppgiften – att ge alla elever goda kunskaper och färdigheter – inte längre står i förgrunden.

Vi anser att målen för skolan behöver en ny precisering så att uppgiften blir tydlig och möjlig att genomföra. En översyn av speciellt lågstadiets organisation och arbetsformer skall givetvis ha detta som utgångspunkt.

Ett utvecklingsarbete bör snarast igångsättas för att finna det innehåll och de arbetsmetoder som bäst gagnar barns utveckling i åldern 6–9 år. Som förberedelse till reformen bör statsbidrag utgå till kommuner som vill starta försöksverksamhet.

Enskolförberedande förskola

Barn behöver en pedagogisk, välstrukturerad och systematisk träning som förberedelse för skolan. Deras nyfikenhet och intresse av att lära måste tas tillvara och stimuleras på ett helt annat sätt än som kan ske i barnomsorgen – hur bra den än är.

De flesta barn har behov av en skolförberedande förskola som förberedelse för skolstarten. Sådana förskolor finns i många andra länder. I Frankrike finns "l'école maternelle", som utgör basen i skolsystemet. Detta ger den en viktig roll i utbildningen och i det franska samhället.

Mycket av den svenska skolförberedande träningen för förskolebarn liknar det som sker i den franska förskolan. Skillnaden är att den senare utgör grunden i utbildningssystemet och att där ges mycket mer målmedveten förberedelse för skolan. Vid besök i l'école maternelle kan man också se hur det skrivna ordet, dikter, bilder på författare och konstnärer, historiska händelser o.s.v. omger barnen.

Den forna lekskolan och numera allmänna förskolan för sexåringar har i vårt land till viss del fyllt uppgiften att vara skolförberedande, men den behöver utvecklas. Den skolförberedande träning som i dag ges på daghemmen fungerar olika väl.

Det är viktigt för barnen att de får en klart skolförberedande förskola året före skolstarten. Denna förskola skall vara basen för skolan.

Samtidigt som den allmänna förskolan utvecklas till en skolförberedande förskola bör alternativa skolförberedande förskolor uppmuntras. De ger föräldrarna valfrihet samtidigt som den pedagogiska debatten stimuleras.

Den skolförberedande förskola som vi här föreslår bör ha samma huvudman som skolan. Därigenom underlättas barnens övergång från förskola till lågstadium. Möjligheter skapas för ett samarbete mellan de olika personalkategorier som arbetar inom den skolförberedande förskolan och lågstadiet.

Förslag

Frågan om skolstarten har utretts och diskuterats under lång tid. Vi anser att fakta otvetydigt visar att en tidigare skolstart ger barnen ökade möjligheter att bättre utvecklas i enlighet med sina förutsättningar. Inga ytterligare utredningar behöver tillsättas. Det är enligt vår mening dags att gå från ord till handling. Vi bör snarast erbjuda de svenska barnen samma möjlighet som flertalet av deras jämnåriga i andra länder har, nämligen att börja skolan det år de fyller sex.

Vi föreslår därför att riksdagen nu beslutar följande:

- Åldern för skolstarten sänks till det år då barnet fyller sex. Möjlighet skall finnas för den som så önskar att skjuta upp skolstarten ett år. Beslutet skall gälla från och med läsåret 1992/93.
- Ett nytt statsbidragssystem införs den 1 juli 1992. Beslutet skall innebära att bidraget följer elevens val av skola inom det offentliga skolsystemet eller av en fristående skola. Motiven för detta har vi utvecklat i en separat motion.
- Statliga bidrag skall på lika villkor utgå till allmänna och alternativa skolförberedande förskolor från den 1 juli 1992.
- Läroplan, timplaner och kursplaner ses över med utgångspunkt i en tidigare lagd skolstart och i övrigt med den inriktning som anges i vår utbildningspolitiska motion. Översynsarbetet skall vara klart till läsåret 1991/92.
- En skolförberedande förskola för femåringar inrättas med skolan som huvudman. Även den skolförberedande verksamheten på daghemmen skall ha skolstyrelsen som huvudman.
- Elever och föräldrar ges rätt att välja såväl skola inom det offentliga systemet som fristående skola.

- Lärare på grundskolan ges fortbildning i utvecklingspsykologi och metodik för att kunna undervisa i en allmän skola för sexåringar.
- Möjligheter skapas för vidareutbildning av förskollärare till grundskollärare. Likaså ökas möjligheterna för barnskötare för vidareutbildning till förskollärare.
- Försöksverksamhet med tidigare skolstart inleds läsåret 1990/91.
- Elever ges möjlighet att välja kompletterande utbildning efter grundskolans avgångsklass.

Konsekvenser

Vårt förslag är en reform för barnens skull. En sänkt skolstart ger fler barn mer kunskaper. Därtill har reformen mycket positiva konsekvenser för samhällsekonomin.

Den tidigare lagda skolstarten innebär att en åldersgrupp mindre behöver barnomsorg, vilket i sin tur betyder att köerna till barnomsorg minskar.

De sexåriga skolbarnen kan dock behöva tillsyn av andra än föräldrarna under icke skoltid. Den allmänna förskolan bör dessutom erbjudas alla femåringar. Trots detta frigör reformen på sikt betydande resurser för både stat och kommun. Dessa bör i huvudsak användas till kvalitativa förstärkningar av skolan. Till exempel bör mindre undervisningsgrupper komma till stånd.

Tidpunkten för en sänkning av skolpliktsåldern är gynnsam. De närmaste åren är åldersklasserna förhållandevis små. Det finns under denna period kapacitet att ta emot ytterligare en åldersklass i utbildningssystemet. Om man dröjer med besluten, ökar barnkullarna åter, vilket kan innebära att utbildningsplatserna inte räcker till under övergångsperioden.

Med nuvarande planer för barnomsorgens utbyggnad och med dagens statsbidragssystem, som ensidigt gynnar offentlig institutionsomsorg, kommer inte riksdagens mål att alla barn senast 1991 skall kunna erbjudas barnomsorg att infrias. Genom överföring av en åldersklass till skolan erhålls ett resurstillskott i form av real kapacitet. Lokaler, material, lärare och basorganisation kan omedelbart ställas till nya grupperns förfogande. Det av de borgerliga partierna föreslagna vårdnadsbidraget skulle ytterligare förbättra situationen.

I den reformerade skola som föreslås i motionen behövs lärare med en fördjupad och breddad kompetens. Samtidigt är det f.n. svårt att rekrytera lärare till de olika lärarutbildningarna. Vi föreslår att möjlighet skapas för förskollärare att vidareutbilda sig till lärare på grundskolan. På motsvarande sätt bör barnskötare beredas ökade möjligheter att vidareutbilda sig till förskollärare. För nu verksamma lågstadielärare skall ges fortbildning som ger dem kompetens att undervisa barn i aktuella åldersgrupper.

Genom att skapa möjligheter till vidareutveckling för barnskötare och förskollärare ökar möjligheterna att få en kontinuitet och samsyn i de olika verksamheterna. Samtidigt skapas en karriärmöjlighet som positivt kan påverka rekryteringen av de olika personalkategorierna.

Möjligheter skapas för personal att öppna egna skolförberedande förskolor och skolor där de kan förverkliga sina visioner om en annorlunda metodik eller organisation.

Slutligen kan konstateras att väsentliga delar av en åldersklass kommer att påbörja högre studier eller inträda i arbetslivet ett år tidigare än f.n. Även om vårt förslag till reform i första hand tar sikte på barnens utveckling har individernas antal yrkesverksamma år därtill stor betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling, i all synnerhet när risk för brist på arbetskraft föreligger.

Mot. 1988/89
Ub214

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att barn i Sverige från och med läsåret 1992/93 skall börja skolan det år de fyller sex,

2. att riksdagen beslutar att möjlighet skall finnas för elever och föräldrar att senarelägga skolstarten ett år,

3. att riksdagen beslutar att ett elevbaserat statsbidragssystem för skolan skall införas från och med den 1 juli 1992 i enlighet med vad som i motionen anförts,

{att riksdagen beslutar att ett för alla förskolor likvärdigt bidrag införs från och med den 1 juli 1992, ¹}

{att riksdagen beslutar att inrätta en skolförberedande förskola i enlighet med vad som i motionen anförts, ¹}

{att riksdagen beslutar att den skolförberedande verksamheten på daghemmen skall ha skolstyrelsen som huvudman från och med den 1 juli 1992, ¹}

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny läroplan, timplan och kursplan för grundskolan i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen beslutar att fortbildning för i första hand lågstadiets lärare skall organiseras i enlighet med vad som i motionen anförts,

6. att riksdagen beslutar att möjligheter till vidareutbildning skapas för förskollärare och barnskötare i enlighet med vad som i motionen anförts,

7. att riksdagen beslutar att försöksverksamhet med tidigarelagd skolstart får påbörjas från och med läsåret 1990/91,

8. att riksdagen beslutar att möjligheter till kompletteringsutbildning efter genomgången grundskola skall erbjudas senast från den tidpunkt då de första eleverna lämnar den reformerade grundskolan.

Stockholm den 18 januari 1989

Mot. 1988/89

Ub214

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Bo Lundgren (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Sonja Rembo (m)